

Adolph Christian Siemssen

Dissertatio Diaetetico-Physica Qva Radicvm Solani Tvberosi Innocentia Ivste Vindicatvr

Rostochii: Impensis Caroli Christophori Stiller, MDCCLXXXVIII

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn88218430X>

Druck Freier Zugang

66.

DISSERTATIO DIAETETICO - PHYSICA

Q V A

RADICVM SOLANI TVBEROSI
INNOCENTIA
IVSTE VINDICATVR.

A V C T O R E

M. ADOLPHO CHRISTIANO SIEMSEN,

PHILOSOPHIAE DOCTORE PRIVATO

IN ACADEMIA FRIEDERICA FRANCISCA

AC SOCIETATVM PHYSICARVM, QVAE CELLAE,

GOETTINGAE, IENAE ET WALTERSHVSIAE

FLORENT, SOCIO.

Ex
Bibliotheca
Academiae
Rostochiensis

Ex
Bibliotheca
Academiae
Rostochiensis

R O S T O C H I I

IMPENSIS CAROLI CHRISTOPHORI STILLER.

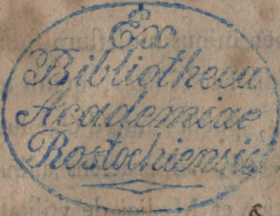
MDCCLXXXVIII.

*Nd 5913. Caps. Nd. Plantae alimentariae
singul. in pft.*

Lege, Benevole Lector, animo, si placet, a praejudiciis
libero, et judica, ratiocinantem recte tolera, erran-
tem corrige, sed cum ratione.

AUCTOR.

§. 1.

Quum *Solani tuberosi* radices, finita tandem stulta illa atque innani repugnantia, in Germania quoque ob ingentem illarum vtilitatem, communi fere consensu, magni aestimarentur; nec quisquam aliarum gentium et nationum exemplis commotus hunc nostrum *Ἀγοκάριον* a) ubique introducere dubitaret; semper tamen fuerunt inter Doctos, quibus hic cibus dubius videretur.

§. 2.

Cujus quidem immeritae suspicionis causam si quaeris, eam fortasse dedit Ill. Botanici *Gaspari Bauhini* observatio, qua hanc plantam inter suspectum *Solani* genus referendam esse primum

A 2 inno-

- a) Conf. C. a Linneé *Pflanzenystem nach Houttuyn* übersetzt. Nürnberg. 1779. Th. V. 8. pag. 681. In America bedienen sich fast ganze Nationen der Kartoffeln anstatt des Brotes.

innotuit b). Neque tamen minus molestum fuisse videtur, quod in Burgundia hac radices, quum lepram excitare crederentur, publice interdictae fuerunt c). Quidquid superest, ad praesens adhuc omnes Botanici, Diaetetici et Medici de utilitate hujus, si patriam spectas, vere americanae d) plan-

b) *P. A. Matthioli Opera a C. Baubino edita. Basileae 1598. fol. pag. 758.* Solanum vocamus propter formam aliquam foliorum cum Malis aureis (Sol. Lycopersicum L.) florum cum Malis infans (Sol. Melongena L.) fructuum cum baccis Solani vulgaris (Sol. nigrum L.) seminum cum Solanis pene omnibus; denique propter totius plantae odorem, quem cum Solanis communem habet.

c) Vid. Ioan. Baubini et Cherteri *Historia plantarum. Ebroduni 1651 pag. 232.*

Theod. Zwinger's *Theatrum botanicum. Basel 1696. fol. pag. 893.*

d) Nec falsa illa opinio, has radices nempe veteribus Germanis jam notas fuisse, quidquam roboris inde sumere potest, quod Reygerus illas ad Gedanum in remotiore quodam loco vliginoso reperisse adfirmat, quoniam ipse in *Flora Gedanensi. Dantisci 1766. T. II. p. 54 addit:*

„Non

plantae valde inter se dissentiunt, ita vt etiam nunc has radices tuberosas pendulas tanquam sanum cibum commendari posse illorum virorum complures sibi persuadere nequeant.

§. 3.

Interim jam anno 1736 clarissimus ille medicus Nouiomagensis *Degner* dysentericis suis hac radice vsque ad pultem decocta vesci permisit *e*). Qui cibus, debilitatis concoquendi viribus, non solum bene verterat aegrotis, sed quoque illis ex sententia doctissimi hujus viri omnino nihil nocere potuit, quum sine dubio dulcès et sapone similes harum radicum partes non ignoraret. Hunc illustrem physicum mox plures medici sunt sequuti. Alii enim pthisi laborantibus illas cum jure coctas, ceu alimentum subtilissimum, alii calculo renum vexatis, ceu optime resoluens remedium commendarunt. Ego vero vsu peritum

A 3 quem-

„Non tamen idcirco indigenam dicere possum, quia casu quodam in isto loco germinare potuit.“

- e*) Vid. I. H. Degneri *Historia medica de Dysenteria bilioso-contagiosa*. Traject. ad Rhen. 1754. 8. p. 188.

quemdam et egregie catum virum nosco, qui conualefcentes dysentericos ex his radicibus cocta pituita vti magno illorum commodo jubet. Viri *Zimmermann* et *Zückert* ideo forsitan hac in re *Degnerum* vituperarunt g), quod tantum de admodum farinosi radicibus cogitabant.

§. 4.

Post *Degnerum* multi fama excellentes viri palam se inimicos hujus plantae ostenderunt, incusantes illam, quod parum alimenti contineat, tantumque absit, vt corpus nutriat, vt potius aëre incluso vasa digestionis inferuientia vehementer distendat, et glutinosa pituita oneret, atque tantum hoc modo saturationem simulet. His igitur positis partibus plantae constitutivis eam et valde infringere vires digestivas, et humores terrestribus particulis nimium complere, atque omnia pedetentim inducere mala ea contendunt, quae ex illis duobus fontibus promanare medicis principiis edocti scimus.

§. 5.

g) Vid. *Zückert's medicinisches Tischbuch. Berlin*
1785. p. 308.

§. 5. *Cel. Unzer*, Hamburgensis, validas vires postulat ad vescendum his radicibus, ideoque hominibus delicatae indolis hoc obsonium dissuadens vixdum robustissimae rusticorum naturae convenire ait *h)*. Post meritissimum hunc doctorem etiam clari viri *Geoffroy* *), *Zückert* *i)*, *Ackermann* *k)* et *Germershausen* *l)* sese hujus cibi vehementer adversarios profiteri non dubitarunt. Solani tube-

A 4

rosi

h) Vid. *Vuzer's Arzt. Hamb. 1761. T. V. p. 383.*

*) Vid. *Geoffroy Materia Medica. Lpz. 1763. 8. Th. V. p. 204.*

i) *I. F. Zückert, Materia alimentaria. Berol. 1769. 8. pag. 83. Sol. tub. gravis cibus, ventriculo molestus, admodum flatulentus, crassi succi subacris etc.*

k) *I. C. G. Ackermann Ueber die Krankheiten der Gelehrten. Nürnberg. 1777. 8. p. 230. Idem in notis ad Tissot Abhandlung über die Nerven. Lpz. 1782. B. III. p. 61.*

l) Vid. *C. F. Germershausen Hausmutter in allen ihren Geschäften. Leipz. 1782. B. I. p. 201. B. III. p. 250.*

Idem im Wittenbergischen Wochenblatt v. I. 1779. St. XII.

rosi radices, inquit libere, noxium dant cibum, crudum atque asperum, qui sanguinem foedat, quique et infantes ad atrophiam et epilepsiam praeparat, et adultos cachecticos efficit. Pariter Cel. *Nolde*, cuius meus, cui semper bene sit, etsi quidem has radices haud salutare esse iudicat, tamen pestilentem naturam si non penitus at certe maxima ex parte coctas exuisse credit *m*).

§. 6.

Chemiam constat esse illam artis physicae partem, quae nos usque ad naturae penetralia ducens rerum naturalium compositionem, earumque et propiorum et remotiorum partium proportionem etque singularium singulas proprietates et mutuos effectus docet tam inter se, quam si cum aliis coniunguntur. Haec chemia ut sine ulla dubitatione ob commoda, quae inde ad totum genus humanum hominumque communem salutem vberissima deriuantur, facile utilissima vocatur scientia, ita quoque in cognoscendis partibus, quae naturam hujus

m) Vid. A. F. *Nolde* *Galerie der ältern und neuern Gesundheitslehrer für das schöne Geschlecht. Rost. u. Lpz. 1794. B. I. p. 274.*

hujus plantae constituunt, optatissimum nobis et clarissimum lumen praeferre potuit. Chemicorum enim habilium opera has radices continere scimus haud parvam copiam subtilis et nutrientis pituitae *n*). Immo *Scheele o*) et *Bindheim p*) nuper ostenderunt materiam saccharinam esse in illis praecipuam, quod vero nutriens principium ad conservandum et reficiendum corpus animale maxime pertinere omnibus satis notum est. Super haec oculatissimi *Pearsonii* *) experimenta docent,

A 5

partes

n) Vid. *Gmelin in Baldinger's Magazin l. c. p. 260.*

o) Vid. *Schwedische Abhandlungen. Leipz. 1786. B. VI. p. 23.* das Kartoﬀelmehl verhielt sich mit Salpetersäure behandelt, wie Zucker mit etwas Zuckerkalk.

p) Vid. *Auswahl ökonomischer Abhandlungen. St. Petersburg 1795. B. IV. p. 70.* Anderthalb Unzen durch Wasser abgekochte und von der Haut befreiete Kartoﬀeln mit 3 Unzen Acidum Nitri behandelt, gaben 42 Gran Zuckeräure und 8 Gran unaufgelösten Rückstand.

*) Vid. *K. F. P. Oekonomisch-practischer Unterricht über den Anbau und die Benutzung der Kartoﬀeln. Lpz. 1797. 8. pag. 79.*

partes Tuberum volatiles tantum ex aqua pura et ex oleo volatili perpauculo esse compositas.

§. 7.

Equidem non ignoro, olim fere omnes credidisse, iudicium de vegetabilium propria natura ex chemica analysi desumptum, esse admodum fallax atque incongruens. Sic v. g. Clar. *Lemery* ignem contendit partium cum partibus misturam ita mutare et transformare, vt duae herbae, quarum altera salutaris, altera venenata, chemica analysi partes et genere easdem et numero fere pares contineant, vt maxime fuerint antea diuersae, quapropter facile fieri posse, vt in errorem ducti vtrasque ejusdem esse generis iudicemus q). Idem *Agosti* r) sequentibus verbis affirmat: „Chemica plantarum analysi ita mutatur succorum vegetabilium natura, vt Academia Parisina suadente, per hanc fallax sit dubiumque, iudicium de viribus vegetabili propriis ferre.“

§. 8.

q) Vid. *l'Histoire de l'Academ. des Sciences à Paris Ann. 1719. Amsterd. 1723. p. 227.*

r) *Iosephi Agosti de re botanica tractatus Belluni 1770. fol. pag. 20.*

§. 8.

Nostri autem aetate summorum virorum infesso labore tantum auctoritatis nacta est chemica ars, ut, si quando de vegetabilium natura oriatur controuersia, ad illam transigendam sola chemia sufficiat. Quem enim oeconomorum fugit doctum illud certamen inter claros viros *Leske* et *Rössig*, Lipsienses, de Trifolio pratensi L., quam litem chemiae peritus *Westrumb* summa artificio diremit. Quis est inter physicos, cui illae plantarum analyses ad erudiendum perutiles virorum *Bouvier*, *Carminati*, *Georgi* et *Vauquelin* sint ignotae! Etiam Academia Parisina hac in causa jam longe aliter atque olim sentire credenda est, quum anno 1783 praemium 300.L. proponeret illi, qui chemica analysi ostenderet, quatenus sit natura plantarum antiscorbuticarum ad herbas corollis cruciatas instructas pertinentium? f)

§. 9.

Ad probandam pestiferam hujus Solani radicum naturam illarum aduersarii quidem ipsas a *Kesselmaiero*

f) Vid. *Crell's Neueste Entdeckungen in der Chemie*. Leipzig 1783. Th. XI. pag. 267.

maiero institutas chemicas disquisitiones interferere conati sunt, quoniam hic plane et aperte „Ego non possum non, inquit, per mea experimenta concludere, quod haec tubera, per suam naturam, largiantur cibum, paucum et non optimo principio nutriente gaudentem“ t). Quam adsertionem communi experientiae prorsus renitentem non satis mirari potest Ill. Frank u) qui quidem illas disquisitiones Meritissimo Spielmanno, Argentoratensi, tribuit, quamvis hic in libro *Von den Arzneymitteln* plane oppositam tueatur sententiam. Nititur profecto hoc singulare euentum non nisi in vitiosa explorandi ratione, nec minus in praeeoccupatis opinionibus. Quod idem de supra laudatis disquisitionibus Rössigii v) et de famosis experimen-

t) Vid. Ioan. Kesselmaieri *Diff. de quorundam Vegetabilium principio nutriente* 1759. Wittwer *Delectus Dissertationum medicarum Norimb.* 1777. p. 128.

u) Vid. Frank *System einer vollständigen medicinischen Policey*. Maub. 1783. B. III. p. 2.

v) Conf. Hermbstädt's *Bibliothek*. Berlin 1787. B. I. St. II. pag. 213.

perimentis *Ioannis Philippi Beckeri w)* Magdeburgensis, adfirmare necesse videtur.

§. 10.

Tubera haec in stomacho vna jam hora interposita in pulvem resolui *Spallanzani x)* testatur, atque *Hildebrandum*, Erlangenseni, nuper vñs docuit, hypochondriacos longe minorem sentire molestiam ex hic radicibus, quam ex variis leguminum generibus *y)*. Nosco, addit, nonnullos infirmis digerendi viribus instructos, quibus Solani tuberibus vesci perbene cadit. Atque haec non infitianda exempla probant, certe nullo repugnante, hunc facilem cibum esse, et diu addubitatum confirmant sententiam virorum *Blancardi *)*,

Plen-

w) Vid. Illius *Chemische Untersuchung der Pflanzen und deren Salze*. Leipz. 1786. 8.

x) Vid. Illius *Experimens sur la digestion de l'homme à Geneve* 1784. 8. p. 114.

y) Vid. C. W. Hufeland's *Journal der practischen Arzneykunde u. Wundarzneykunst*. Iena 1797. B. III. St. I. pag. 39.

*) Vid. *Blancardi Lexicon Medicum*. Lipsf. 1777. Vol. I. p. 1150.

Plenkii z), Vden a), Krünitz b), Spielmann c)
et *Pearson *)* hunc terrae fructum praebere victum
gratum, salubrem, facilem, nutrientem et ad aci-
dum excitandum minus procliuem **), quam cete-
rae radices. Praeclare igitur iudicavit, jam anno
1771 Facultas medica Parisina, Tubera esse victum
salubrem, minime noxium, atque adeo utilem d).

§. 11.

Anglos has radices, egregium illud naturae
donum,

- z) *I. I. Plenk Bromatologia. Vennae 1784. 8.*
p. 65. Virtus nutrens, digestu facilis, acidum
spontaneum in ventriculo domans.
- a) *Vid. Ejusd. Vorlesungen über den menschlichen*
Körper. Lübek 1786. 8. Tb. III. pag. 149.
- b) *Krünitz Oekonomisch- technologische Encyclo-*
paedie. Berlin 1785. B. 35. pag. 288.
- c) *Vid. Spielmann Arzneymittel. Straßb. 1785.*
8. pag. 40.
- *) *K. F. B. Oekonomisch- practischer Unterricht*
über den Anbau und die Benutzung der Kar-
toffeln. Leipzig 1797. 8. pag. 83.
- **) *Solani Tubera bene cocta contra ardorem*
stomachi (Sodbrennen) mederi, affirmatur in
Hufeland l. c. pag. 39.
- d) *Vid. Berlinische Sammlungen 2, I. 1772. B. IV.*
St. 4. pag. 408.

donum, non solum, uti par est, aestimare, sed ne ullum quidem damnum ex illarum communi esu vereri, nouissima hujus insulae docuit oeconomica historia. Nimirum quum initio anni 1795 periculum esset, ne annonae caritas ingrueret, Agriculturae studens Collegium operam dedit, ut nationi consilio et opera praesto esset. Inter minime multa subsidia, unde in his angustiis aliquid opis exspectari poterat, optimum judicauit, harum radicum augeri culturam, quippe quae non solum ante messem frumenti, jam maturae sint, sed bene quoque nutriant, et imprimis messe nimium retardata ingentem utilitatem sint praebiturae. Et si fortasse eueniret, ut ad conseruandos homines illis non opus esset, auctiorem tamen culturam nihil damni habituram, quum pabuli copiam utiliter istae radices augerent. Atque huic collegio contigit, ut ciues salutare consilium non solum agnoscerent, verum etiam sequerentur; saltim in autumnno anni 1795 Generosissimus *Sinclair* palam profitetur, culturam hujus plantae quinta parte maiorem quam antea fuisse e).

§. 12.

e) Vid. *Report of the Committee of the board of agricul.*

§. 12.

Ergo tantum annonae difficultas, fames atque rei frumentariae inopia plurimas gentes a praesumpta opinione de harum radicum noxia natura, cui praeceduntibus clarissimis medicis fauebant, liberare potuerunt. Quid! vix posterius credent, quum in annalibus oeconomicis relatum legent, nationes adeo sese eo cibo introducendo opposuisse, qui aestimatione aequae dignus est, atque panis, urgente inopia ipse in locum panis succedit f), et simplici tamque vario modo, quo non aliud alimentum genus praeparari potest. In Silesia v. g. et magistratum edictis, et minis et pollicitationibus g) opus

agriculture concerning the culture and use of Potatoes. London 1795. 4.

f) Franck l. c. pag. 213. Ohne Kartoffeln wären unsere armen Familien im Jahr 1773 unwiderstehlich verloren gewesen.

g) Paucis ante annis Monachii pauperes has radices sunt adeo detestati, ut non nisi clam in huius urbis ergastulum importari possent. Vid. Count Rumford's *Experimental Essays political, economical and philosophical. London 1796. Fol. pag. 122.*

opus fuit, vt haec Tubera introducerentur, quamvis dent victum, qui et operarios hominēs firmat, et inopibus in annonae caritate optimum perfugium certissimumque praebet praesidium, et diuitibus suavis est, nec vna cum dapibus quidem appositus negligitur. Agricolaē ipsi has radices, incredibile dictu! recipi nolebant, suisque agris fructum denegabant, qui in quouis solo bene proveniens mirum in modum semper multiplicatus inuenitur, parumque laboris et impensarum postulat, et testimonio agricolarum ipso est agro utilis, quibus denique irruens tempestas, qua saepe omnis spes agricolis praeciditur, multo minus quam reliquis terrae frugibus nocet. Quanto igitur gaudio adficiatur necesse est vir bonus, omnes homines beneuolentia complectens, quum hac planta americana tot agros obritos, ejusque radices tubera ubiuis in deliciis esse videt. Majores nostros, bene scripsit b. *Krinitzius* l. c. si terras olim a se cultas reuifere liceret, hujus plantae plane nouae et perutilis admiratione obstupefactos, prolem suam certe fortunatam praedicaturos, cui tantum facere lucrum contigerit. O beatum, exclamat vir omni laude major Perill. *Franck* l. c., illum innumerabilium

B

familia-

familiarum conseruatorem, qui primus haec Tuberā
in Europam intulit, illorumque docuit culturam!

§. 13.

Quamquam vero omnibus hominibus, qui his
radicibus vt quotidiano et praecipuo victu vtuntur,
inuitis tot Doctorum conjecturis, bene est, tamen
nouissimis temporibus iterum pestilentem naturam
Tuberum nondum satis maturatorum, multi alta voce
lamentantur. Et quum varia Collegia Sanitatis ipsa
hanc criminationem iustam atque aequam praedi-
cant, in Saxonia, Borussia et Pomerania ma-
gistratus publice edictis admonuere, et politiam
administrantes studiosè id egerunt, vt vsum novel-
lorum Tuberum, publicae salutis causa, sisterent.
Inde ab anno 1780 illa ante vltimum mensis Au-
gusti in forum Berolinensem produci non licet,
Collegiumque Sanitatis Pomeranum tantum ea Tu-
bera comedere suasit beneuolè, quorum baccae iam
sint perfectae, folia autem arescere incipiant.
„Vor Michaelis, inquit Cl. Becker, muss man
keine Kartoffeln essen, weil sie Durchlauf und
Ruhr verursachen“ h).

Hufeland autem medicus

b) Vid. Ejus Notb- und Hülfsbüchlein. Gorba
1793. pag. 76.

ille Ienenſis annotavit i), haec Tubera inenſe Auguſto ante antheſin eſſe pro immaturis habenda, eaque pariter atque poma, quae nondum maturitatem habent, poſſe excitare et inteſtinorum dolores, et diarrhoeas, et dyſenterica ſymptomata.

§. 14.

Graue hoc Tuberibus Solani nouellis illatum crimen eluere conantur crebris durante aeſtate obuenientibus morbis dyſentericis, teſtanturque ſingulos caſus infelices a fide dignis viris conſignatos, quorum tamen hic mihi vnus, cujus Cl. *Consbruch* mentionem fecit, tantum innotuit. „Von dem Genuſſe unreifer Kartoffeln, inquit k), ſah ich bey drey jungen Leuten ſehr bedenkliche Folgen entſtehn. Dieſe hatten am 10ten Iulius 1791 zur Abendmahlzeit eine gute Portion junger Kartoffeln zu ſich genommen, und ahndeten davon nichts böſes. Des Nachts bekamen ſie alle drey ſchreckliche Koliken, die bei dem einen mit Ohnmachten und Convulſionen, bey den beiden an-

B 2

dern

i) *Hufeland l. c. B. I. St. I. pag. 78.*

k) *Vide Ejus Mediciniſche Ephemeriden. Chemnitz 1793. 8. pag. 242.*

dern aber mit heftigen Durchfällen begleitet waren. Ich gab allen dreyen Brechmittel und Klystire; jenes leerte noch unverdauete Kartoffeln aus. Nach zwölf Stunden waren alle wieder hergestellt.“

§. 15.

Quodsi in republica litteria de rebus dubiis suam cuique sententiam veritatis scrutatori libere licet dicere, ego debita quidem modestia refragari his omnibus effatis Doctorum auderem, vt ab omni culpa eximerem hanc plantam etiam ante ejus anthesin, Tuberumque minime noxiam immo salutarem naturam, adeo in prima illorum iuuentute, commendarem.

§. 16.

Nouellas has radices per se in hominibus dysentericos morbos efficere nusquam satis probatum est, sed adhuc nititur in meris conjecturis, neque singulae morborum narrationes ita sunt perspicuae, vt omni exceptione maiores haberi possint. In regula dysenteria primum tantum ii opprimuntur, qui incalescunt et vicissim frigescunt, deinde hic morbus per saepe contagione fit epidemicus. Tem-
pore

pore mellis dysenteria quam saepissime exoritur, cuius rei proxima causa cernitur cum in plurimorum hominum negotiis sudorem nimis prouocantibus, tum in reciprocatione aestuosissimorum dierum cum noctibus frigidissimis, repressa nimirum transpiratione. „Die Ursachen der Ruhr, inquit, Zimmermann, liegen mehrentheils in der Luft, die erst heiss war und bald darauf kalt wird. In der Hitze werden die Säfte dünne und scharf, und treten, da die Ausdünstung zurückgetrieben, in die Därme, daher entstehen so leicht Durchfälle, und wenn die Säfte recht scharf sind die Ruhr 1).“ Antequam Degner, Hannes et Zimmermann palam et pomorum et druparum innocentiam in gignenda dysenteria pro virili defenderent, omnis in iis culpa residere credebatur, quae nunc in nouella Tubera large confertur, propterea quod acrem defensorum nondum inuenere. Grassari solet apud nos dysenteria tum, quum Tubera jamdudum accrescere desierunt, et agricolam hoc morbo implicitum inuenimus, quum nouellis Tuberibus nullis vescitur, quoniam

B 3 ea

1) Vid. Von der Erfahrung in der Arzneykunst.
Zürich 1777. 8. pag. 514.

ea aut nimis cara, aut non sui saporis esse iudicat. Equidem a primis aetatis temporibus, quae vocantur immatura Tubera, magna appetentia comedi, eaque in Hannoueranis terris vt gratum cibum in optimatum familiis inueni, nec quidquam inde emergentis noxae expertus sum. Collegium Sanitatis, quod in Pomerania floret, ante aliquot annos recentibus nouellis Tuberibus vti licere ipsum palam confiteri non dubitauit *m*). Qua auctoritate permotus Perill. Beckmann, Göttingensis, vir doctrina et meritis praeclarus, illorum causam tueri ausus est. Cujus iudicium erudiens propter ejus grauitatem ad verbum adponendum putauit: *Ich muß gestehn, inquit, daß ich an die Schädlichkeit der jungen Tartoffeln nicht glaube. Man hat sie nur deswegen vermuthet, weil man sie für Früchte ansah, und sich dabey erinnerte, daß unreife Früchte, als Aepfel, Nüsse u. dergl. ungesund sind. Aber dieß gilt nicht einmal von allen Früchten. So sind die unreifen Erbsen und Bohnen gewiß gesünder, als die reifen. Zudem* sind

m) Vid. C. F. Weigel's Magazin für Freunde der Naturlehre u. Naturgeschichte. Berl. Straßb. und Greifsw. 1794. B. I. St. 2. N. 3.

sind ja die Tartoffeln keine Früchte; es sind Auswüchse der Wurzeln, so wie die Kohlrüben, Steckrüben u. a., und alle diese sind, wie der Augenschein lehrt, gleich bey ihrer Entstehung das, was sie seyn sollen. Ia, es ist gewis, daß solche Auswüchse desto zarter, verdaulicher und angenehmer sind, je jünger sie sind. Junge Wurzeln erlaubt man nach der Krankheit bey der Besserung, und viele Menschen, welche im Winter keine Steckrüben oder Kohlrabi vertragen können, essen sie jung ohne Beschwerde. Eben deswegen wünschen sich diese das junge Gemüse. Warum sollten denn die Tartoffeln eine Ausnahme machen? Daß sie auch solches nicht thun, wissen wir hier (in Göttingen) aus vieljähriger Erfahrung, wo man jährlich die jungen, noch kleinen Tartoffeln uerspeiset und theuer bezahlt n).

§. 17.

Ceterum, quod ad supra commemorata attinet exempla de incommodo, quod sequi vsum nouellorum Tuberum dicitur, attentionem quidem ea utique merentur, sed quod percipiunt aduersarii mi-

B 4

nus

n) Vid. Ejus *Physicalisch-Oeconomische Bibliothek*. Götting. 1796. B. 19. St. 1. pag. 68.

nus probant. Ex annalibus medicorum longe pluribus exemplis constat, sanos homines comesis aut crudis aut coctis piris et vis vehementes convulsiones, mortiferas alui obstructions, continentes dolores capitis et stomachi infirmitatem contraxisse o), nec quisquam sanae mentis ejusmodi exemplis inductus facile illos tam salutares et recreantes fructus criminabitur, quum potius peritissimus quisque fateatur sit necesse, antecedentem corporis adfectionem huic mortiferae rei ansam dedisse. Sacerdos quidam Strelitzensis spinis Ribis Vuae crispae etsi leuiter quidem sese vulnerauerat, vulnus tamen tam cito in deterius iuit, vt aliquot horis post gangraenae indicia adessent, virque eodem, quo se vulnerauerat, die, moriretur. Quis ideo spinas R. Vuae crispae virulentas dicet, nec potius eas occasionem modo plagae hujus mortiferae fuisse contendat! Pariter spinas Ononis spinosae periculosi veneni arguuntur, quod vulnera inde accepta difficile coire dicuntur, quum tamen

non

o) Vid. Fr. Liefmann in *Büchneri Miscell. phys. med. math. A.* 1727. Erford. 1731. 4. pag. 127. *Consbruch l. c.* pag. 252.
Tiffot *Von den Nerven*, übers. von Ackermann. Lpz. 1782. B. III. Tb. I. pag. 570.

non ignotum sit, rupta vasa corporis, feruido anni tempore, minus commode, quam quouis alio tempore, sanari. Vtique nonnulli medici tam moderati sunt, vt nouella Tubera non nisi fortuitam occasionem dysenteriae praebere affirmant, id quod negare non ausim, at illarum hujus morbi fortuitarum caussarum tam multae sunt, vt sat notus *Theden* p) etiam fermentatos potus, ac carnes et *Cel. Krause* *) oua, lac et butyrum, eo referat, quae vero omnia generatim prohibere ridiculum esset, quamquam non minore laborant vitio quam immatura Tubera, et a medicis, modo si res ita postulat, aegrotis interdici solent.

§. 18.

Verum enim vero licet Tubera jure meritoque valde nutriens et salutare obsonium vocantur, tamen aequae atque reliqui fructus valde noxia et valetudini periculosa fieri possunt, quoties nimirum in humido solo prouenerunt. Generatim iis

B 5 in

p) Vid. *Theden Unterricht für Unterwundärzte. Berlin u. Stettin 1782. pag. 234.*

*) Vid. *I. Krause Medicinischer Landpfarrer. Manheim 1795. 8. pag. 237.*

in agris optime proueniunt, qui ex illis Argillae speciebus constant, quas vocauimus *Argillam technologicam*, *gemeiner Lehm* (A. particulis quarzosis et calcareis mixta) et *Argillam lateritiam*, *Ziegel-Thon* (A. particulis quarzosis, ochraceis calcareisque mixta) q). Tantum hi agri salutaria Tubera praebere valent, quae secundum *Germershausen* l. c. et maculis et coloratis striis carent, et puro, suauis, nucibusque simili nec austero sapore praedita sunt. Vdum solum contra suo ingenio non nisi aquosa et noxia gignere potest, nec vlllo modo Tubera grati saporis vt *Sprenger* in *Landwirthschafts-Kalender* anni 1775. pag. 20. affirmare videtur. Rostochii ea, quae in agris ante portam, quam vocant *Kröpeliner Thor*, si salubritatem spectas, iis praefenda sunt, quae in hortis humidis ante portam *Petri Thor* dictam nascuntur. Id quod iis, qui rebus publicis praesunt, non est susque deque habendum.

§. 19.

Verum et optimi generis Tubera rursus pestifera

- q) Vid. *Meine vorläufige Nachricht von den Mineralien Meklenburgs*. Schwerin 1792. 8. pag. 17.

fera fieri queunt, si humo e fossa loco non satis arido conduntur. Ex praescripto *Gmelini* l. c. Tubera sicca rure deportari et laetis selectis loco reponi debent a frigore et humore tuto. Hoc consilio aut in vasa arena repleta, aut inter folia sicca, aut in aridam fossam infundi possunt. Optime agis valetudinique maxime consulis, quum ea in cella calida, area et parietibus stramento vestitis, condenda, itemque pura et sicca arena obtegenda curas. Ast non Tubera solum, sed aliae radices quoque et ad vascendum utiles herbae dicto modo asseruandae sunt, ne quam nociuam naturam induant. Quo de genere Ill. *Weikard* triste exemplum prodidit ex esu radice Pastinacae fatiuae r).

§. 20.

Admodum variae et sibi ipsae repugnantes sententiae de Solani tuberosi radicibus sane jamdudum commodo hujus fructus vnitae et compositae fuissent, si ad ea, quae antea dixi, vt decet, respicere voluissent auctores, quae quidem, proh dolor! ad vnum omnes neglexerunt. Nec quisquam Medicinae artis scriptor in narrandis exemplis

r) Vid. Ejus *Vermischte medicinische Schriften*.
Frankf. a Mayn 1777. Tb. I. pag. 76.

plis de accurate distinguendis Tuberum speciebus cogitavit, unde hi viri semper generatim loquentes, omnia a se posteris prodita documenta, dubia et incerta reliquerunt.

§. 21.

Est autem haec planta a variis artificibus apte satis expressa et delineata, nec minus a nonnullis botanicis bene descripta, inter quos nouissime Cel. *Bechstein* nos explanata descriptione donavit f), cui praecipuas varietates addidit, ex quibus tantummodo vefcas hic numerandas putavi, quae in quavis prouincia Germaniae diuerso obueniunt nomine :

- 1) *Sol. tub. flore albo.* Weisse Kartoffel. *Blackwell Herb. tab. 523. b. fig. 8.* Tuberibus albis, foliis rugosioribus.
 - 2) *Sol. tub. flore caeruleo.* Zucker - Kartoffel. *Blackw. l. c. tab. 523. a.* Foliis minoribus crispis, caulibus plurimis gracilibus.
 - 3) *Sol. tub. flore violaceo.* Rothe Kartoffel. *Blackw. l. c. tab. 523. b. fig. 9. 10.* Tuberibus
- f) Vid. Ejus *Kurzgefasste Naturgeschichte.* Lpz. 1796. 8. B. II. pag. 334.

ribus maioribus, oblongis, gibbosis, cuticula subrubicunda, carne alba.

Varietatem illam, quam Sol. tub. maximum f. suillum *t*) vocant, eas quae esui sunt, sua vicinitate, dum polline suo praegnantibus reddant, vitare, est omni attentione digna observatio. Quare jam multis locis magistratus interdixit, ne quis illis introducendis operam daret *u*). Ceterum inter colendum posse novas oriri species haud pridem *Wimpey* et *Anderson* ostenderunt *v*).

§. 22.

Naturaliter omnium varietatum, quarum alia aliis hominibus pro vniuscujusque gustu magis minusque

z) Vid. *Karsten Erste Gründe der Landwirthschaft. Berl. u. Lpz. 1795. pag. 215.*

u) Conf. *Journal von u. für Deutschland v. I. 1786. St. I. pag. 78 — 81.*

Pyl's Magazin für die gerichtliche Arzneykunde und medicinische Policey. Stendal 1787. B. II. pag. 96.

K. F. B. Oekonomisch-practischer Unterricht über den vortheilhaftesten Anbau und die beste Benutzung der Kartoffeln. Lpz. 1797. 8. p. 35.

v) Vid. *Göttingischer Taschenkalender v. I. 1792. pag. 146.*

nusque grata esse potest, quaevis tantum utilis ac salubris erit, prout moderate et cum ratione adhibetur, ejus vero, ut cujuslibet alius cibi abusus valetudini utique poterit obesse. Quanto studio Cel. *Plenk* l. c. eximias Tuberum virtutes efferre, tanto ibidem noxios effectus immoderati usus injungere conatur, quum abusus, inquit, generat abdominis, viscerum et glandularum infarctus pituitosos. Teste *Germershausen* et *Nolde* infantes crebro hoc cibo facile gurgites; et secundum *Faust w)*, infirmi, vecordes et aegri euadunt. Sacerdoti *Amelung* ex frequenti usu dyspnoeam oriri visum est *x)*; atque in annalibus Medicinae plures exstant tristes euentus immodici usus vegetabilium.

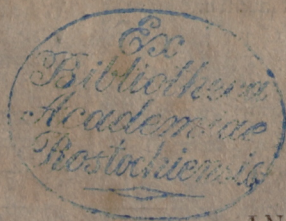
§. 23.

His argumentis, quae haecenus a me ad tuendam innocentiam Tuberum absolutam, tam a priori, quam a posteriori deducta sunt, omnibus rite consideratis, nihil quod alicujus sit ponderis, posse mihi opponi credo, qui praeterea vltum et fructum

[w) Conf. *Ejus Gesundheits-Katechismus*. *Bükeburg* 1795. pag. 43.

x) Vid. *Pyl's Magazin* l. c. pag. 92.

fructum omnium reliquarum partium hujus plantae, qua re omnia oeconomica scripta plena sunt, magno plantae commodo, commemorare possem. Finiam ergo hanc Apologiam susceptam confessione b. Krünitz l. c. Hic, wenn man, inquit, den Werth der Dinge nach ihrem nicht eingebildeten, sondern wirklichen Nutzen, den sie in Befriedigung wahrer allgemeiner menschlicher Bedürfnisse haben, schätzen will: so muß man gestehn, daß die Entdeckung von America durch die Verbreitung der Kartoffel, der Nachwelt wichtiger geworden ist, als durch die reichen Goldminen, die doch eine Veranlassung der merkwürdigsten politischen Revolutionen in unserm Welttheile gewesen sind!

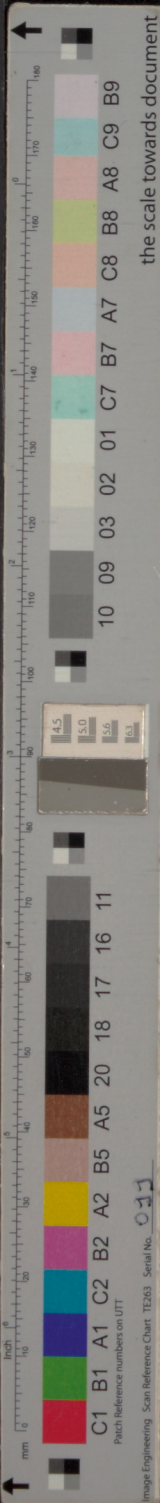
INDEX

INDEX

A V C T O R V M C I T A T O R V M
ORDINE ALPHABETICO.

Ackermann.	Karffen.
Agosti.	Kesselmaier.
Amelung.	Krause.
Anderson.	Krunitz.
Baldinger.	Lemery.
Bauhin. (Gasp.)	Leske.
Bauhin. (Ioan.)	Liefmann.
Bechstein.	Linné.
Becker. (Ioan. Phil.)	Matthioli.
Becker. (Rud. Zach.)	Nolde.
Beckmann.	Pearson.
Bindheim.	Plenk.
Blackwell.	Pyl.
Blancard.	Reyger.
Bouvier.	Rösig.
Büchner.	Rumford.
Carminati.	Scheele.
Cherler.	Sinclair.
Consbruch.	Spallanzani.
Crell.	Spielmann.
Degner.	Sprenger.
Faust.	Theßen.
Frank.	Tissot.
Geoffroy.	Vauquelin.
Georgi.	Vden.
Germershausen.	Vinzer.
Gmelin.	Weickard.
Hannes.	Weigel.
Hernbstädt.	Wempey.
Hildebrand.	Westrumb.
Houttyn.	Zimmermann.
Hufeland.	Zückert.
	Zwinger.

the scale towards document

29 —

oblongis, gibbosis, cuti-
carne alba.

Sol. tub. maximum f. suil-
e efui sunt, sua vicinitate,
ntes reddant, vitiare, est
obseruatio. Quare jam
nterdixit, ne quis illis in-
t u). Ceterum inter co-
iri species haud pridem
stenderunt v).

22.

varietatum, quarum alia
uscujsue gustu magis mi-
nusque

Gründe der Landwirth-
Lpz. 1795. pag. 215.

für Deutschland v. I. 1786.

81.

ur die gerichtliche Arzney-
ische Policy. Stendal 1787.

isch-practischer Unterricht
bafteften Anbau und die beste
urtoffeln. Lpz. 1797. 8. p. 35.

Taschenkalender v. I. 1792.